

УДК 349.2.

Щербань В.Д.,
кандидат юридичних наук

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ТА МІЖНАРОДНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

У статті досліджено сучасний стан правового регулювання інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах за національним та міжнародним законодавством. Проаналізоване українське законодавство, яке здійснює регулювання цього питання. Опрацьоване міжнародне законодавство, яке визначає правове регулювання інформаційно-правового забезпечення протидії корупції.

Ключові слова: корупція, протидія корупції, законодавство України, міжнародне законодавство.

Щербань В.Д. Современное состояние правового регулирования информационного обеспечения противодействия коррупции в правоохранительных органах за национальным и международным законодательством В статье исследовано современное состояние правового регулирования информационного обеспечения противодействия коррупции в правоохранительных органах по национальным и международным законодательством. Проанализировано украинское законодательство, осуществляющее регулирование этого вопроса. Изучено международное законодательство, которое определяет правовое регулирование информационно-правового обеспечения противодействия коррупции.

Ключевые слова: коррупция, противодействие коррупции, законодательство Украины, международное законодательство.

Scherban V. The current state of legal regulation of information support for combating corruption in law enforcement agencies of national and international legislation

The current state of legal regulation of information support for combating corruption in law enforcement agencies under national and international legislation is examined. Ukrainian legislation, which regulates this issue, is analyzed. The international legislation that defines the legal regulation of information and legal support for combating corruption is studied.

Key words: corruption, anti-corruption, legislation of Ukraine, international legislation.

Однією із найважливіших проблем українського суспільства є закорумпованість державно-владного апарату. В останні роки відбулося значне посилення антикорупційної політики, що пов'язано з кризовою ситуацією в державі. Розробка та прийняття нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії корупції, виконання програм щодо оновлення посадового складу державних та місцевих органів влади, а також широкий доступ громадськості до інформації з приводу реалізації антикорупційної політики є результатами, які можна зараз спостерігати.

Разом з тим, необхідно приділити увагу протидії корупції в такій важливій складовій системи державної влади України, як правоохоронним органам. Ця структура покликана охороняти та захищати права й законні інтереси громадян та держави у цілому, а тому протидія корупції в ній набуває вагомому значення. Завдяки впровадженню інноваційних законодавчих й підзаконних актів, а також розвитку інформаційних технологій та інформатизації українського суспільства, можна спостерігати значний зсув у бік створення ефективного інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах.

На даний момент, зважаючи на активну політику держави, важливо переглянути стан нормативно-правового регулювання інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах з метою визначення особливостей законодавчих й підзаконних актів національного законодавства, а також міжнародно-правових актів.

Основу нашого дослідження склали роботи таких учених, як: В.А. Бабич, М.Ю. Бездольний, Є.А. Бовкун, В.Д. Гвоздецький, Ю.В. Дем'янчук, Д.Г. Заброда, З.Р. Кісіль, О.В. Клок, І.В. Коруля, В.О. Лисенко, В.В. Мاستицький, Є.В. Невмержицький, С.С. Рогульський, Є.Д. Скулиш, Р.М. Турчак, С.О. Шатрава та багатьох інших. Проте, із огляду на те, що в зазначених роботах увага

науковців переважно приділяється окремим сферам правоохоронної галузі, і з урахуванням безперервної еволюції антикорупційного законодавства в нашій державі, адміністративно-правове забезпечення у сфері антикорупційної діяльності в правоохоронних органах залишається актуальним питанням для дослідження.

Дослідження сучасного стану правового регулювання інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах за національним та міжнародним законодавством.

Найосновнішим законодавчим актом, який регулює практично усі сфери суспільного життя в Україні, є її Конституція. Зокрема, у контексті розглядуваної теми, Основний Закон нашої держави містить низку правових норм, які прямо або опосередковано впливають на правове регулювання інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах.

Як зазначає національне законодавчо-правове регулювання запобігання та протидія корупції в Україні здійснюється відповідно до нормативних актів держави, які встановлюють повноваження, права й обов'язки тих або інших державних органів. Сукупність таких актів має ієрархічну побудову. Найвище місце в цій сукупності посідає Конституція України. Усі інші нормативні акти такого роду повинні не суперечити Конституції України [1, с. 99]. Основний Закон нашої держави регламентує положення щодо усіх сфер суспільних правовідносин, зокрема й в галузі запобігання та протидії корупції. Конституція України є фундаментом та основою для усіх інших нормативно-правових актів, зокрема це також стосується у інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах.

Відповідно до ст. 31 Конституції України, кожен громадянин нашої держави має право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки з даного конституційного правила можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо [2]. Зазначене положення у контексті розглядуваної теми передбачає, що щодо посадових осіб правоохоронних органів може порушуватись зазначена норма, з метою встановлення об'єктивної інформації з приводу вчинення ними корупційного діяння. Іноді, існують випадки, коли необхідно здійснити прослукування телефонних розмов або проаналізувати письмові чи електронні листи, задля встановлення фактів корупційних правопорушень серед працівників правоохоронних органів.

Частина 2 ст. 32 Основного Закону України передбачає, що збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди не допускається, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [2]. Дана норма є ще однією гарантією належного інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах, оскільки вона встановлює можливість пошуку й збирання інформації, яка є конфіденційною та може містити дані щодо вчинення правоохоронцем корупційного правопорушення.

Згідно з ч. 4 ст. 32 Конституції України, кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації [2]. Цим положенням надається право на оскарження й спростування державними службовцями правоохоронних органів неправдивої інформації щодо можливих вчинених ними корупційних діянь. В умовах демократизації українського суспільства, дана норма є необхідною та невід'ємною частиною забезпечення дотримання прав, свобод та законних інтересів особи, щодо якої відкрито провадження з приводу корупційних правопорушень або злочинів.

Окремо слід відзначити ч. 2. ст. 34 Конституції України, яка встановлює, що кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір [2]. З огляду на цю конституційно-правову норму, громадянам надається право на збір та оприлюднення інформації щодо вчинених корупційних діянь, працівниками правоохоронних органів, за допомогою якої можливо здійснити справедливе судочинство й притягнення до відповідальності винних у корупції осіб.

Отже, розглянувши правове регулювання інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах, можна констатувати, що Конституція України визначає основоположні засади, які надають можливість пошуку, збору та поширення інформації з приводу вчинених посадовими особами правоохоронних органів корупційних діянь. Встановлення права на вільний доступ до інформації є фундаментом у належному інформаційно-правовому забезпеченні протидії корупції в правоохоронних органах, а надання можливості розкриття конфіденційних

відомостей, з метою визначення усіх аспектів корупційного правопорушення забезпечує здійснення справедливого правосуддя й притягнення до відповідальності винних у корупції посадових осіб правоохоронних органів. Одним із значних демократичних механізмів є надання особам права на спростування недостовірних фактів, у тому числі й щодо вчинення ними корупційного правопорушення та відшкодування їм у зв'язку з цим матеріальної та моральної шкоди.

Наступними актами в ієрархії джерел нормативно-правового регулювання інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах є міжнародно-правові акти, які ратифіковані Верховною Радою України. Одним із таких міжнародних документів є Конвенція ООН проти корупції.

Н. Позняк, досліджуючи правове регулювання запобігання та протидії корупції на міжнародному рівні зазначає, що питання міжнародного обміну інформацією у сфері запобігання і протидії корупції регулюються такими положеннями Конвенції ООН проти корупції:

– ст. 46 («Взаємна правова допомога») – щодо можливості Держав-учасниць без попереднього запиту передавати інформацію, що стосується кримінальних справ, компетентному органу іншої Держави-учасниці в тих випадках, коли вони вважають, що така інформація може надати допомогу цьому органу в здійсненні або успішному завершенні розслідування та кримінального переслідування або може привести до складання цієї Державою-учасницею запиту відповідно до Конвенції ООН проти корупції;

– ст. 48 («Співробітництво між правоохоронними органами») – щодо зміцнення або, за потреби, встановлення каналів зв'язку між їхніми компетентними органами, установами та службами для забезпечення безпечного і швидкого обміну інформацією про всі аспекти злочинів, що визначені Конвенцією ООН проти корупції; обміну з іншими Державами-учасницями інформацією про конкретні засоби й методи, що застосовуються для вчинення злочинів, визначених цією Конвенцією; обміну інформацією та координації адміністративних та інших заходів, що вживаються у відповідних випадках для своєчасного виявлення злочинів, визначених цією Конвенцією;

– ст. 61 («Збирання та аналіз інформації про корупцію та обмін такою інформацією») – щодо можливості Держав-учасниць проводити аналіз тенденцій в галузі корупції на своїй території, умов, у яких здійснюються корупційні злочини, а також статистичних даних, аналітичних знань щодо корупції та інформації про оптимальні види практики у справі запобігання корупції й боротьби з нею, та обміну ними через посередництво міжнародних і регіональних організацій [3; 4, с. 10-11].

Як можна побачити, питання інформаційно-правового забезпечення протидії корупції, зокрема в правоохоронних органах належним чином врегульовані міжнародно-правовими нормами, визначеними Конвенцією ООН проти корупції. Завдяки даним положенням відбувається фактичне становлення міжнародного інформаційного простору у сфері протидії корупційним діям. Відповідно, якщо особа – державний службовець правоохоронного органу – переховується за межами України, то країни-учасники цієї Конвенції забезпечують Україну усією необхідною інформацією з приводу місцезнаходження даної особи, а також інших даних, що нададуть змогу встановити усі факти корупційного правопорушення чи злочину й притягнути винну особу до юридичної відповідальності.

Окрім того, слід зазначити, що окремими положеннями, які визначаються зокрема в статтях 10, 13 Конвенції ООН проти корупції встановлюється, що держави-учасниці Конвенції, якою також є Україна, здійснюють заходи, направлені на забезпечення доступу громадськості до інформації з приводу ризиків вчинення корупційних злочинів та правопорушень, а також інформаційних заходів для створення негативного відношення до такого суспільно-правового явища, як корупція [3]. За допомогою таких положень, закладено основи щодо здійснення належного інформаційно-правового забезпечення протидії корупції, в тому числі в правоохоронних органах. Проведення заходів, направлених на створення негативного відношення до корупції також передбачає донесення відповідної інформації безпосередньо до працівників правоохоронних органів, з метою формування в них несприйняття корупції та запобігання вчинення ними корупційних правопорушень та злочинів.

Отже, з огляду на наведене, доцільно зазначити, що Конвенція ООН проти корупції визначає загальні, основоположні засади щодо створення ефективної державної політики інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в усіх державних органах, у тому числі й в правоохоронних.

Наступним міжнародно-правовим актом, у сфері правового регулювання інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах є Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією.

Зокрема, ст. 21 даної Конвенції визначено, що однією із форм міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії корупції є інформування органів державної влади органами, які

здійснюють розслідування та переслідування кримінально-караних діянь у сфері корупції й надання їм відповіді на надісланий запит [5]. Така норма передбачає співробітництво у сфері інформаційного забезпечення протидії корупції, зокрема й в правоохоронних органах. Завдяки інформуванню спеціалізованими органами органів державної влади відбувається формування та коригування антикорупційної політики, включно із інформаційним забезпеченням протидії корупції в правоохоронних органах.

Н. Позняк зазначає, що Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, у сфері інформаційно-правового забезпечення протидії корупції також визначає положення:

– у ст. 28 («Надання інформації за власною ініціативою») – щодо можливості сторони без попереднього запиту надіслати іншій стороні інформацію про виявлені факти, якщо вона вважає, що повідомлення такої інформації може допомогти стороні, що отримує, у порушенні чи проведенні розслідування або провадження стосовно кримінальних злочинів, визначених цією Конвенцією, або може сприяти поданню такою щодо запиту;

– у ст. 31 («Інформація») – щодо того, що запитувана сторона невідкладно інформує сторону, що запитує, про заходи, вжиті щодо запиту, та про остаточні результати таких заходів. Запитувана сторона також невідкладно інформує сторону, що запитує, про будь-які обставини, що унеможливають виконання запланованих заходів або можуть суттєво його затримати [5; 4, с. 11].

Вищеокреслені міжнародно-правові норми направлені на здійснення міжнародного співробітництва, шляхом створення інформаційно-правового забезпечення протидії корупції як у цілому в усіх органах державної влади, так й в правоохоронних органах. За допомогою закріплених положень здійснюється оперативне інформування сторін-учасників даної Конвенції щодо вчинених відповідною посадовою особою правоохоронних органів корупційного діяння й приймаються заходи для їх усунення та подальшого запобігання їх вчиненню.

Отже, проаналізувавши Кримінальну конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією, необхідно вказати на те, що цей міжнародно-правовий акт також визначає основи щодо міжнародного інформаційно-правового забезпечення протидії корупції, зокрема й в правоохоронних органах та визначає положення, направлені на міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії корупційним проявам, у тому числі в правоохоронних органах.

Окремо слід відзначити Європейську конвенцію про видачу правопорушників, оскільки Україна перебуває на шляху євроінтеграції й дотримання правових норм, визначених у даному нормативно-правовому акті є необхідним.

Як зазначає Г. В. Попов, Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року є одним із основних нормативно-правових актів, які регламентують питання міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії корупції [6; 7, с. 136]. Даний міжнародно-правовий документ є важливим регулятором у загальній боротьбі з таким негативним явищем, як корупція, особливо щодо корупційних діянь в правоохоронних органах. Завдяки правовим нормам, визначеним у цій Конвенції також формується належне інформаційно-правове забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах.

Зокрема, в ч. 2 ст. 6 цієї Конвенції встановлюється, що в разі відмови у видачі громадянина своєї держави, остання має надати усю необхідну інформацію на прохання запитуючої Сторони для розгляду справи щодо цієї особи власними компетентними органами. Дана інформація надсилається безкоштовно на прохання Сторони в порядку, передбаченому Конвенцією [6]. Дане положення є свого роду гарантією безпосереднього вирішення справи, зокрема щодо вчинених корупційних діянь органами державної влади й надання інформації про хід розгляду. Це передбачає, що у разі, якщо Україна не видає громадянина, який є державним службовцем правоохоронного органу іншій державі-стороні та вчинив корупційне правопорушення не тільки в Україні, а й поза її межами, то вона зобов'язана на прохання Сторони надати усю необхідну інформацію по справі щодо вчинення даним правоохоронцем корупційного правопорушення або злочину.

Таким чином, зазначений міжнародно-правовий акт виступає доповненням до правового регулювання інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах та, який дозволяє обмінюватись інформацією щодо розгляду і вирішення справ з приводу притягнення до юридичної відповідальності посадових осіб правоохоронних органів, з метою справедливого покарання винної особи та виявлення фактів неналежного врегулювання антикорупційної політики й коригування останньої.

Підсумовуючи розгляд міжнародно-правових актів у сфері інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах варто сказати, що вони містять у собі не лише загальні засади, направлені на надання відомостей про корупціонерів та забезпечення

справедливого розгляду справи про корупційні правопорушення, а й визначають конкретні заходи, які направлені на встановлення міжнародного співробітництва з питань інформування держав-учасниць про корупційні правопорушення і злочини, а також надання відомостей про особу-правопорушника. Окрім того, дані нормативно-правові акти міжнародного рівня регламентують положення щодо надання фактів про стан вирішення справ щодо особи, яка вчинила корупційне правопорушення у разі невідачі даної особи країні, що надала відповідний запит.

Наступними джерелами правового регулювання досліджуваної сфери є законодавчі акти України, які направлені на безпосередню регламентацію питань у сфері інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в нашій державі.

Першим і основним регулятором даної сфери є Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року.

Як зазначає О. І. Добровольський, на сьогодні основним антикорупційним Законом України є закон «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII, який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Прийняття даного закону стало важливим кроком на шляху посилення в нашій країні протидії корупції, адже даний нормативно-правовий акт вперше в історії незалежної України досить змістовно та чітко визначає механізм протидії даному антисоціальному явищу [8; 9, с. 62]. І справді, зазначений Закон встановлює основоположні засади щодо регулювання діяльності держави в сфері запобігання та протидії корупційним проявам в усіх органах державної влади, в тому числі й в правоохоронних. Завдяки прийняттю даного нормативно-правового акту було також врегульовано питання щодо створення єдиного спеціалізованого органу, який здійснює реалізацію антикорупційної політики в Україні.

Необхідно зазначити, що відповідно до даного Закону, спеціалізованим центральним органом, який формує та реалізує політику запобігання та протидії корупції в Україні є Національне агентство з питань запобігання корупції [8]. Новостворений орган державної влади спеціально уповноважений на здійснення заходів та створення усіх форм забезпечення для виконання поставлених державою завдань у сфері протидії корупції.

Національне агентство з питань запобігання корупції відноситься до основних виконавців заходів антикорупційної політики. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 червня 2015 р. № 581-р було затверджено такий склад конкурсної комісії з відбору кандидатів на посади членів Національного агентства з питань запобігання корупції: перший заступник Міністра юстиції; Представник Президента України у Кабінеті Міністрів України; Голова – Національного агентства України з питань державної служби; представник громадської організації «Об'єднання «Центр політичних студій та аналітики»; доцент факультету правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія»; представник громадської організації «Об'єднання «Центр політичних студій та аналітики»; представник громадської організації «Фундація «Відкрите суспільство»; представник громадської організації «Інститут світової політики» [10; 11, с. 17]. Даний орган, який здійснює антикорупційну діяльність в Україні є колегіальним й складається з представників різних верств населення, з метою належного здійснення політики держави щодо протидії корупції, а також забезпечення створення належного інформаційно-правового забезпечення протидії даному явищу.

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції», у сфері інформаційно-правового забезпечення протидії корупції Національне агентство здійснює аналіз статистичної інформації й результатів досліджень корупційного стану в державі, проводить дослідження стану запобігання та протидії корупції в окремих органах державної влади, зокрема й в правоохоронних, проводить заходи щодо співпраці з особами, які добровільно інформують дане Агентство про вчинені корупційні правопорушення та злочини, а також заходи щодо інформування громадськості з приводу результатів проведених антикорупційних дій. Більше того, до повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції також входить здійснення співробітництва з міжнародними організаціями та уповноваженими органами влади іноземних держав у контексті обміну інформації, що стосується антикорупційної діяльності [8]. З огляду на це, можна стверджувати, що Національне агентство з питань запобігання корупції є основним органом, який формує інформаційно-правове забезпечення протидії корупції, в тому числі в правоохоронних органах, оскільки він здійснює заходи, направлені на збір та обробку інформації про корупційні діяння та про ризики, що можуть виникнути у діяльності правоохоронних органів й координує загальнодержавну політику у цій сфері, з метою належного та ефективного використання даного суспільно-негативного явища з правоохоронних органів України.

Окрім того, Національне агентство з питань запобігання корупції, у відповідності зі ст. 12 Закону України «Про запобігання корупції» володіє правом на доступ до інформаційних баз даних органів державної та місцевої влади, в тому числі й урядових систем та комунікацій, що надає змогу отримувати усю необхідну інформацію про посадових осіб, зокрема державних службовців правоохоронних органів [8]. Така правомочність надає змогу Національному агентству отримувати актуальні дані з приводу вчинення посадовими особами правоохоронних органів корупційних правопорушень, а також про можливі ризики, такі наприклад, як низький рівень оплати праці відповідних службовців правоохоронних органів, наявність схильності до вчинення дисциплінарних проступків, що може стати передумовою до вчинення даними особами корупційних правопорушень тощо.

Також, цим Законом у ч. 2 ст. 19 визначається, що основи антикорупційної політики держави встановлюються Антикорупційною програмою, яка зокрема визначає заходи інформаційно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції в державно-владному апараті України й затверджується безпосередньо у відповідному органі державної влади [8]. У контексті розглядуваної теми, таке положення привертає значну увагу. Правоохоронні органи самостійно визначають заходи та засоби, зокрема інформаційно-правові у сфері запобігання та протидії корупційним проявам в даних органах серед посадовців, які проходять там державну службу.

Таким чином, підбиваючи підсумки проаналізованих правових норм, які визначають правове регулювання інформаційно-правового забезпечення протидії, варто наголосити, що цим Законом встановлено положення щодо спеціалізованого органу державної влади, які містять у собі повноваження, що безпосередньо стосуються формування та застосування інформаційно-правового забезпечення протидії корупції, зокрема в правоохоронних органах. Більше того, особливістю даного нормативно-правового акту є те, що він встановлює норми, які регламентують порядок локального правового регулювання інформаційно-правового забезпечення протидії корупції – в кожному органі державної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лазаренко С. Ж. Аналіз законодавчо-правового регулювання запобігання та протидії корупції в сфері освіти в Україні. Інвестиції: практика та досвід. «Державне управління». - № 2. - 2015 - С. 97-100
2. Конституція України: Закон № 254к/96-ВР від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. - ст. 141.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції ООН: Конвенція, Міжнародний документ від 31.10.2003. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/para027#o27
4. Позняк Н. Міжнародне співробітництво у протидії корупції. Фінансовий контроль. - 2013. - № 2. - С. 8-11.
5. Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією: Конвенція, Міжнародний документ № ETS173 від 27.01.1999. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_101.
6. Європейська конвенція Ради Європи про видачу правопорушників: Конвенція, Міжнародний документ від 13.12.1957. – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_033
7. Попов Г. В. Міжнародно-правове регулювання взаємодії у сфері запобігання і протидії корупції. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - 2012. - Вип. 1. - С. 135-142.
8. Про запобігання корупції: Закон № 1700-VII від 14.10.2014. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056
9. Добровольський О. І. Адміністративно-правове регулювання протидії корупції в органах Державної фіскальної служби України [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Відкрит. міжнар. ун-т розвитку людини "Україна". - Київ, 2015. - 201 с.
10. Про затвердження складу конкурсної комісії з відбору кандидатів на посади членів Національного агентства з питань запобігання корупції: Розпорядження Кабінету Міністрів України, Склад колегіального органу № 581-р від 05.06.2015. – URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/581-2015-%D1%80>.
11. Організаційно-правове забезпечення сучасної антикорупційної політики: навчальний посібник. Клімова С. М., Ковальова Т. В. – Х. : НАДУ при Президентові України. Харківський регіональний інститут державного управління. – 2015. – 252 с.